

Førskolelærere foreldresamarbeid med tidligere rusavhengige

Hvordan arbeider barnehagen med foreldresamarbeidet når de har foreldre på sin småbarnsavdeling som er tidligere rusavhengige?

Mari Schanke Olsen

24.04.2014

EMNEKODE: BAC-H004

KANDIDATNUMMER: 104

Innhold

Innledning	1
Bakgrunn for valg av tema	1
Avgrensning av oppgaven	1
Presentasjon av problemstilling	2
Teori: Foreldresamarbeid	4
Foreldrene	4
Overlevelsesstrategi og forsvar	5
Foreldrene kan være preget av dårlig selvtillit	6
Pedagogrollen i samarbeidet med foreldrene	6
Samarbeid basert på gjensidighet og likeverd	7
Holdninger	8
Tillit	9
Forebyggende	10
Veiledning	10
Forventninger	11
Oppstart i barnehagen	11
Foreldresamtalen	11
Flerfaglig samarbeid	12
Metode	13
Hva er metode?	13
Metodevalg	13
Forberedelse av intervjuene	14
Selve intervjuene	15
Bearbeiding av empiri(funnene)	15
Presentasjon av informantene	15
Etiske retningslinjer	16
Metodekritikk	16
Resultat og drøfting	18
Hvordan er forberedelsene til barnets oppstart i barnehagen?	18
Hva snakker de om på det første møtet med foreldrene?	19
Hva kan kjennetegne foreldre som er tidligere rusmisbrukere?	21
Lav selvtillit gjør at tillit mellom relasjonene blir viktig	22
Hvordan håndterer man fellesaktiviteter i barnehagen på best mulig måte?	24

Stiller man andre krav til disse foreldrene?.....	25
Personalets holdninger.....	26
Hva kan være spesielt utfordrende med foreldresamarbeidet?.....	27
Avslutning.....	29
Litteraturliste.....	31

Innledning

Bakgrunn for valg av tema

Jeg bestemte meg tidlig for å bruke bacheloren som et utgangspunkt for å tilegne meg mer kunnskap innenfor et tema vi har hatt lite om i utdanningen. På en temadag like etter jul var jeg på et foredrag med tittelen «Barn av rusmisbrukere», dette var ett tema som fenget meg og som vi har hatt lite av på høgskolen. Jeg bestemte meg for at dette var noe jeg ville lære mere om. Som Kvello(2013, s.343) sier, har dette med rusmiddelmisbruk hos foreldre lenge vært et tabubelagt tema, men nå den siste tida her det blitt mer åpenhet og større fokus rundt temaet. Derfor ville jeg tilegne meg kunnskap som gjør at det ikke føles tabu for meg å snakke om eller samarbeide med denne foreldregruppen hvis eller når jeg møter det i en jobbsammenheng. Det er mange barn som har foreldre som er eller har vært rusmisbrukere, og derfor er det viktig at vi som arbeider med familiene har kunnskaper slik at vi vet hvordan vi skal forholde oss og arbeide med familiene. Det kan være både å oppdage, men også hvordan man kan bistå familiene(Kvello, 2013, s.343). Derfor mener jeg det er uheldig at dette temaet ikke har fått større fokus i førskolelærerutdanninga.

Jeg har selv litt erfaring fra tidligere med å arbeide på en avdeling der ett av barna hadde en mor som hadde vært rusavhengig helt frem til hun ble gravid. Jeg hørte om flere episoder som gjorde at personalet i barnehagen måtte tilnærme seg moren på en spesiell måte, og det var for eksempel ikke alle som kunne gi moren beskjeder. Jeg ville lære mer om hvorfor det er slik, og hvordan vi i barnehagen kan bistå familiene hvor foreldrene tidligere har slitt eller sliter med rusmidler/rusavhengighet.

Avgrensing av oppgaven

Man kan gå mange ulike retninger når man velger å skrive om denne foreldregruppa. Man kan skrive om barnet, og hvordan barnet påvirkes av å ha foreldre som har slitt med rusmidler. Flerfaglig samarbeid er også en naturlig retning å gå i når man skal skrive en oppgave om dette temaet. Eller man kan velge å skrive om foreldrene og hvordan barnehagen skal få til ett best mulig foreldresamarbeid, noe jeg har valgt å skrive om i min oppgave. Denne foreldregruppa er en stor gruppe mennesker med mange ulike tilknytninger til rusproblematikken. Det kan være foreldre som fortsatt ruser seg, eller det kan være foreldre som er tidligere rusavhengige. Det vil også være forskjell på om foreldrene forteller åpent

eller ikke om sin tilknytning til rusmidler når barna deres starter i barnehagen. Min oppgave vil kun handle om de foreldrene som er åpne om sin tidligere rusavhengighet. Grunnen til dette er at hvis fokuset skulle vært på alle familiene, blir det et mye større fokusområde og ett større område som må dekkes. Kvello(2013, s.348) sier at det er dobbelt så stor risiko for at rusmisbrukende foreldre utsetter barna sine for mishandling, omsorgssvikt og seksuelle overgrep som det er for foreldre generelt. Så hvis jeg skulle dekt foreldre som fortsatt var ruspåvirket, måttet noe av fokuset gått til ulike typer omsorgssvikt også. Da hadde det også blitt viktig å nevne opplysningsplikten og om hvordan man i barnehagen melder bekymring til barnevernet. Barnehagens opplysningsplikt står nedfelt både i barnevernloven § 6-4 og barnehageloven § 22 annen ledd(Glaser, 2013, s. 58). Kort oppsummert kan man si at fokuset mitt for denne oppgaven er å finne ut hvordan barnehagen arbeider når de har foreldre som er tidligere rusavhengige på sin avdeling

Det er viktig å huske på at de symptomene som barna kan vise, også kan forekomme av andre grunner, som for eksempel at barnet er født prematur eller at foreldrene har psykiske lidelser. Psykiske lidelser og rusproblematikk går ofte hånd i hånd og det kan være vanskelig å skille disse. Kvello(2013, s. 349) sier det er tydelig sammenheng mellom enkelte emosjoner og utvikling av rusmiddelmissbruk. Psykiske og emosjonelle lidelser er altså en risikofaktor for utvikling av rusmiddelmissbruk. Det er vanskelig å vite om rusen kom på grunn av den psykiske lidelsen eller om den psykiske lidelsen kom av rusavhengigheten. Så selv om jeg ikke fokuserer spesielt på foreldre med psykiske lidelser, er det viktig å huske på at mange av symptomene i disse familiegruppene kan være de samme. Man må derfor huske på at måten å arbeide med disse familiene på også kan brukes i begge gruppene.

Presentasjon av problemstilling

Fokuset mitt i denne teksten ligger på foreldrene. Når man arbeider i barnehage er foreldresamarbeidet utrolig viktig. Foreldrene er barnehagens viktigste samarbeidspartner når det kommer til barnehagens arbeid med barna. Foreldrene er barnas nærmeste og mest betydningsfulle voksenpersonene i barnas liv(Glaser, 2013, s.100).. Det står tydelig nedskrevet i barnehageloven § 1 Formål, 1.ledd at «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.18). Glaser(2013, s. 15) sier videre at barna vil merke det på foreldrene hvis de ikke er fornøyde i barnehagen. For å få

tilfredse barn, må man ha tilfredse foreldre (Glaser, 2013, s.65). Særlig på en småbarnsavdeling vil foreldresamarbeidet bli ekstra viktig. Her er barna fortsatt så små at de ikke har utviklet sitt verbalspråk. Her vil personalet være avhengige av godt samarbeid med foreldrene for å få formidlet det barnet har opplevd i løpet av barnehagehverdagen. Dette har ikke barna på småbarnsavdelingene de store mulighetene til å mestre selv enda, siden de mangler et utviklet verbalspråk og de har gjerne ikke utviklet nok sosial kompetanse til å forstå hva foreldrene bør få vite om fra dagen i barnehagen. Jeg har valgt å knytte foreldresamarbeidet sammen med rusproblematikken, siden dette er ett tema som blir mer og mer vanlig for barnehagen å forholde seg til. Formålet med denne oppgaven er å få økt forståelse og kunnskap om hva barnehagen foretar seg når de har foreldre på sin avdeling som er tidligere rusavhengige. Problemstillingen min er derfor:

Hvordan arbeider barnehagen med foreldresamarbeidet når de får foreldre på sin småbarnsavdeling som er tidligere rusavhengige?

Teori: Foreldresamarbeid

Barnehagens plikt til å samarbeide med hjemmet er tydelig nedfelt i barnehageloven. Der står det at «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling (Barnehageloven § 1 Formål, 1.ledd)» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.18). Personalet i barnehagen møter foreldrene hver dag i hente- og bringesituasjonene. Da er det viktig at personalet og foreldrene har en god dialog og kan snakke åpent med hverandre om saker som opptar dem og som kan påvirke barnet. Glaser(2013, s.15) sier at hvis man skal lykkes med barnet i barnehagen, må man også lykkes med foreldrene. Selv om barna har begynt i barnehagen er det fortsatt foreldrene som er barnas nærmeste og de er de voksenpersonene som er mest betydningsfulle i barnas liv (Glaser, 2013, s.100). Glaser(2013, s. 15) sier videre at barna vil merke det på foreldrene hvis de ikke er fornøyde i barnehagen. For å få tilfredse barn, må man ha tilfredse foreldre (Glaser, 2013, s.65). Barnehagen og hjemmet utgjør helheten i små barns liv. «Barnas utvikling er i stor grad knyttet til foreldrenes trivsel og tillit til barnehagen» (Glaser, 2013, s.18).

Foreldrene

Rusmiddelmisbruk hos foreldre har lenge vært et tabubelagt tema, men som Kvello(2013, s. 343) sier, har det blitt ett økende fokus og større åpenhet rundt temaet. Det er mange barn i barnehagen som har foreldre som er eller har vært rusmisbrukere, og derfor er det viktig at vi som arbeider med familiene har kompetanse som gjør at vi vet hvordan vi skal forholde oss til, og arbeide med familien (Kvello, 2013, s.343). Møtet med disse familiene kan være både følelsesmessig og holdningsmessig krevende. Samtidig som det dreier seg om veldig kompliserte forhold som krever mye faglig kompetanse og sensitivitet hos førskolelæren (Killén og Olofsson, 2009, s. 16). For å lykkes med samarbeidet med disse foreldrene, må det etableres et kontaktforhold slik at de føler seg akseptert og respektert. «Vi må se dem som de er, og forstå hvordan deres liv er blitt som det er blitt, uten at vi lukker øynene, benekter rusmiddelproblemene, overidentifiserer oss med dem, tillegger dem flere ressurser de har» (Killén og Olofsson, 2009, s. 160-161).

I foreldresamarbeidet er det viktig at barnehagen husker på at mange av foreldrene i denne gruppen har med seg mye tøff bagasje. I Killén og Olofsson(2009, s.10) ser vi at det finnes mange studier på barndommen til foreldrene med rusmiddelproblemer. I disse studiene

kommer det frem at foreldrene ofte har vært utsatt for psykiske overgrep, seksuelle overgrep og/eller kaotiske familieforhold i barndommen. Killén og Olofsson(2009, s. 104) påpeker at noen av foreldrene kan ha alvorlige eller kroniske sykdommer som følge av mange års rusmiddelforbruk og belastede livsvilkår. Det kan for eksempel være epilepsi, leversykdommer eller nervebetennelse. Foreldrene kan også ha blitt psykisk preget og lide av for eksempel depresjon eller personlighetsforstyrrelser (Killén, 2009, s. 92). Foreldrenes eventuelle problemer trenger ikke å være kjent for oss i barnehagen, de kan fungere relativt godt i sosiale sammenhenger, samtidig som de lider av for eksempel depresjoner og angst (Killén og Olofsson, 2009, s. 63). Det er også viktig å huske på at foreldrenes utvikling kan ha blitt hemmet, alt etter som når deres rusmiddelbruk begynte. Hvis de begynte å ruse seg i tenårene kan det hende at de, i en viss grad, fortsatt har den følelsesmessige modenheten de hadde den gang (Killén og Olofsson, 2009, s. 101).

Samtidig er det viktig at vi ikke generaliserer denne foreldregruppa. Denne foreldregruppa kan være like forskjellige som de fleste andre foreldre i barnehagen. Det dreier seg om foreldre fra alle samfunnslag. Det kan være foreldre som har relativt god økonomiske vilkår og som fungerer ganske godt i arbeidslivet. Eller det kan dreie seg om foreldre der rusmiddelproblemer har ført til omfattende økonomiske problemer og dårlig funksjon i arbeidslivet, og som dermed mottar sosialhjelp (Killén og Olofsson, 2009, s. 105). Det dreier seg alltid om enkeltmennesker, og ikke om en gruppe. Hver forelder har sin egen livshistorie, med sine egne opplevelser og erfaringer (Killén og Olofsson, 2009, s. 161).

Overlevelsesstrategi og forsvar

Hvis man skal informere eller fortelle foreldrene noe som kan være vanskelig for dem å høre, er det viktig at det «gjøres med omsorg for mor i tankene fordi en samtale om disse problemene lett vil bringe henne i forsvarsposisjon» (Killén og Olofsson, 2009, s. 169). Glaser(2013, s.85) sier at hvis man forteller noe som skaper usikkerhet hos foreldrene vil det gjerne føre til at foreldrene tar til forsvar og dette kan gi et dårlig utgangspunkt for et videre samarbeid. Hvis voksne mennesker føler det er sider ved dem selv som ikke blir anerkjent av en annen part, vil de reagere ut fra atferdsmønster. Valg av atferdsmønster avhenger av «temperament, tidligere erfaring og handlingsrepertoar i forhold til omgivelsene» (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 60). Foreldre som er tidligere rusmisbrukere er mennesker som har opplevd mye, og gjennom sine erfaringer har de ofte laget seg noen overlevingsstrategier. For

førskolelæreren kan det være lurt å gjøre seg kjent med hva som kan være foreldrenes overlevelsesstrategier. De kan for eksempel være i stand til å manøvrere med omgivelsene og spille de profesjonelle opp mot hverandre. De vet gjerne hva de profesjonelle vil høre og er svært flinke til å formulere seg (Killén og Olofsson, 2009, s. 110). «Når noen går i forsvar, kan de oppleves som vanskelige å snakke med, blant annet fordi de lett blir irrasjonelle» (Drugli, 2013, s. 121). Når dette skjer, er det viktig at førskolelæreren vet at dette er en forsvarsmekanisme hos foreldrene, det er deres måte å beskytte seg mot noe som er vanskelig. «Ved å utvise forståelse og empati for foreldrenes reaksjon og det de har å si, kan den profesjonelle greie å få samtalen med foreldrene over på et spor som gjør det mulig å snakke sammen (Drugli & Onsøien 2010)» (Drugli, 2013, s. 121). Ved å håndtere foreldrenes reaksjon på en ordentlig måte, kan man kommunisere med foreldrene selv om de har opp denne forsvarsmekanismen (Drugli, 2013, s. 121).

Foreldrene kan være preget av dårlig selvtillit

På grunn av sin belastede bakgrunn, kan foreldrene ofte være preget av dårlig selvfølelse, lav selvtillit og dårlig kontaktevne (Killén og Olofsson, 2009, s. 60). Foreldrene er sårbare, og mange er belastet med skam (Killén, 2009, s. 82). Foreldrenes usikkerhet og mangel på selvtillit kan smitte over på barna. Ettersom kvaliteten i det tidlige samspillet mellom foreldre og barn er så viktig, er det stor grunn til å gi foreldrene muligheten til å få troen på seg selv (Glaser, 2013, s.34). «Som profesjonelle står vi her ofte overfor store følelsesmessige og holdningsmessige utfordringer, og balansen mellom å skape tillit og å være direkte og stille krav er vanskelig» (Killén og Olofsson, 2009, s. 110). Til tider kan det være vanskelig å ivareta barnets interesser uten at man skremmer vekk de usikre foreldrene. Når man informerer eller stiller krav om noe som foreldrene synes det kan være vanskelig å snakke om, må man som profesjonell førskolelærer unngå at foreldrene føler seg avvist eller som dårlige mennesker på grunn av det som ble sagt (Killén og Olofsson, 2009, s. 110). Ved å støtte og hjelpe foreldrene kan førskolelæreren og andre barnehageansatte «hjelp foreldrene med å gjenvinne troen på egne muligheter, ressurser og omsorgsevne» (Glaser, 2013, s.100).

Pedagogrollen i samarbeidet med foreldrene

Malmö og Stemshaug(2002, s. 41) beskriver pedagogrollen som sammensatt og krevende. De sier at når pedagogen skal forholde seg til barna, medarbeiderne og foreldre, skal de opptre både «som fagekspert, kunnskapsformidler, veileder, omsorgsperson, oppdrager og

verdiformidler på en og samme tid» (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 41). I Gjervan(2013, s. 107) sier Holm(2011) at det er andre faktorer i tillegg til den formelle utdannelsen og kompetansen som har betydning i førskolelærerens møte med foreldrene. Holm mener personlige egenskaper og trivsel er avgjørende for om førskolelæreren klarer å etablere en god relasjon og dialog. For å få til ett bra foreldresamarbeid, så kreves det at man som ansatt på avdelingen er fordomsfri, lyttende og anerkjennende, samtidig som at man deler av sin kompetanse og erfaring (Glaser, 2013, s.15).

Hvis førskolelæreren ikke tar ansvar for å etablere en god kontakt med alle foreldrene på avdelinga, kan man risikere at det ikke etableres ett godt samarbeid. Da kan det særlig bli vanskelig å etablere et godt samarbeid med de foreldrene som er sårbare og som ikke viser initiativ til samarbeid. Og det er gjerne med disse foreldrene at samarbeidet er viktigst (Drugli, 2013, s. 120). Når man starter et nytt samarbeid, er åpen kommunikasjon ofte nøkkelen som skal til for å få et godt samarbeid. Ved at førskolelæreren bruker positiv og åpen kommunikasjon om barnet, vil foreldrene merke at førskolelæreren er opptatt av barnets beste, og foreldrene vil i større grad lytte til det som tas opp, selv om det kan være ett ømtålig tema (Drugli, 2013, s.123). Det å lytte til hverandre og reflektere over hverandres innspill er viktige forutsetninger for å få til en god samtale. Det er viktig å huske på at ingen av partene har det eneste riktige perspektivet av barnet, siden de opplever barnet i ulike arenaer og til ulike tider (Drugli, 2013, s. 123).

Samarbeid basert på gjensidighet og likeverd

Som profesjonell er det viktig å behandle et samarbeid mellom foreldrene og barnehagen med respekt og gjensidighet. Med dette mener Glaser(2013, s. 61) at det er viktig å utvikle selvinnsikt, sensitivitet og en profesjonell holdning, samt at man tenker over den makten man har som fagperson. Det kan være utfordrende for førskolelæreren å formidle sine kunnskaper til foreldrene uten samtidig å krenke deres ferdigheter som foreldre (Glaser, 2013, s.65). På en småbarnsavdeling er mange av foreldrene førstegangsforeldre og nye i barnehagetilværelsen. Disse foreldrene bør få oppleve at deres kunnskaper om barnet blir respektert og dermed blir gjensidige samarbeidsparter med personalet. Personalet må invitere foreldrene til å dele sine tanker og spørsmål, slik at de kan få innsikt i hvordan de bør legge opp det videre samarbeidet med foreldrene (Drugli, 2013, s.143). Glaser(2013, s.64) har samme tanke som Drugli og sier

at samarbeidet mellom fagperson og foreldre er ideelt hvis det baseres på likeverd og gjensidighet.

Holdninger

Det finnes mange tabuforestillinger i samfunnet når det kommer til rusmiddelbruk. Tabuene er gjerne holdninger som er knyttet til fordømmelse og avvising. Disse holdningene er eller har vært virkeligheten for denne foreldregruppa, og de er med på å styrke foreldrenes opplevelse av skamfølelse og mindreverd (Killén og Olofsson, 2009, s. 157). Som førskolelærer er det nyttig å tenke at foreldrene gjør så godt de kan ut fra deres bakgrunn og forutsetninger. Denne tanken må gjenspeile seg i førskolelærerens holdninger (Killén og Olofsson, 2009, s. 161) siden det er en viktig byggekloss i relasjonsbyggingen mellom foreldrene og førskolelæreren.

Samhandlingen mellom foreldre og fagpersoner påvirkes av hvilken forforståelse man møter foreldrene med. Som førskolelærere bør vi være anerkjennende i vårt arbeid med foreldrene. «Anerkjennelse innebærer holdninger og handlinger av *forståelse, akseptering, toleranse, bekreftelse og undring, lytting* (Schibbye 2003, Bae 1985)» (Kinge, 2009, s. 69). Videre sier Kinge (2009, s.69) at det å være anerkjennende handler om holdningene våre og hvordan de kommer til uttrykk i relasjonen vi har med foreldrene. Dette kan påvirkes av hvilket syn man har på foreldrene. Som profesjonell må man kunne reflektere over dette. «Dersom man har definert foreldrene «som umulig å samarbeide med»... vil dette hindre utvikling av en reell dialog» (Drugli, 2013, s. 121). Drugli (2013, s. 142) sier man må være bevisste sine egne holdninger, siden holdninger vil styre ens atferd. Våre holdninger og meninger kan påvirke hvordan vi opptrer i samarbeidet og hvilke av foreldrenes signaler man fanger opp og hva man legger i dem. Hvis du som fagperson oppdager at du har en slik fastlåst holdning til foreldrene, kan det være lurt å snakke med en kollega som kan fortelle om andre sider ved dem, noe som kan hjelpe deg til å møte foreldrene med en mer åpen holdning (Drugli, 2013, s. 121).

Som førskolelærer må man kunne erkjenne foreldrene man arbeider med. Når man erkjenner et annet menneske, må man ha viljen til å forstå vedkommende (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 59). Når man erkjenner foreldre som tidligere har hatt problemer med rus, forstår man dem ved å se hele personen, ikke bare deres tidligere rusproblemer. Det er viktig å erkjenne at

mødre med rusmiddelproblemer på mange måter er som alle andre mødre. De kan også, som mange andre mødre ha «vanskeligheter med å tolke barnets signaler, respondere og trøste, og vansker med å sette grenser» (Killén og Olofsson, 2009, s. 169).

Tillit

Rammeplanen(2011, s.20) sier samarbeidet mellom hjem og barnehage må bygge på gjensidig åpenhet og tillit. «Hargraves (1996) definerer tillit som tiltro til et annet menneskes pålitelighet. Det kan være lett å bryte ned tillit som er bygget opp dersom man gjør noe som svekker denne påliteligheten» (Drugli, 2013, s. 118). Gjennom sin oppvekst og hvordan de har blitt møtt av andre, er ofte tidligere rusmisbrukere svært kritiske når det kommer til tillit. Mange av dem frykter også at de fort kan stå i fare for å miste omsorgen for barna sine (Killén og Olofsson, 2009, s. 12). En stor del av smerten foreldrene har følt tilknyttet rusproblematikken, har vært smerte påført av andre. «En forutsetning for å lykkes i dette arbeidet er ... at de profesjonelle er i stand til å etablere en relasjon hvor foreldrene føler seg respektert og godt ivarettatt» (Killén og Olofsson, 2009, s. 164). Derfor blir det ekstra viktig å opprette ett godt tillitsforhold mellom barnehagen og foreldre når de har barn på avdelingen.

Førskolelæreren har ansvaret for at det bygges opp en samarbeidsrelasjon mellom foreldre og barnehage som er preget av tillit (Drugli, 2013, s. 118-119). Tillit utvikles gjennom at førskolelæreren viser at han eller hun virkelig bryr seg om og vil det beste for det enkelte barnet og dets foreldre. Videre må førskolelæreren tørre å være direkte der det kreves, og gjøre et faglig godt og overbevisende arbeid (Glaser, 2013, s.97). Drugli(2013, s. 120) sier at personalet bidrar til å bygge ett godt samarbeid med foreldrene ved å ha mye positiv kontakt mellom partene. Personalet bør strebe for å ha mest mulig positiv kontakt med foreldrene, der de har fokus på positive hendelser og positive sider ved barnet. Hun foreslår at personalet flittig kan bruke både SMS, små brev, telefonsamtaler og lignende på å formidle positive episoder fra barnehagehverdagen til barnet. Ved å vise at man ser barnets positive og sterke sider, har man vist foreldrene at man ser hele barnet, og det er med på å skape en god relasjon og ett godt samarbeid. Dette kan være nyttig å vise til hvis de må ta opp vanskelige eller bekymringsfulle temaer med foreldrene. Når man kontinuerlig viser foreldrene at man ser barnet og dets positive sider, kan ikke foreldrene mistenke personalet for bare «å være ute etter» dem eller deres barn, og det er en større sjanse for at foreldrene vil lytte og prøve å forstå det fagpersonen formidler. På denne måten har man etablert et godt forhold mellom

foreldre og ansatte. Dette forholdet er preget av gjensidig respekt og tillit, noe som gjør at partene gjerne kan snakke om de fleste temaer uten at det trenger å bli særlig vanskelig (Drugli, 2013, s. 118). Åpenhet og genuin respekt mellom foreldrene og personalet er med på å fremme foreldrenes tillit. Dette betyr for eksempel at foreldrene blir inkludert i alt samarbeid som dreier seg om barnet deres. Hvis foreldrene finner ut at det er blitt skjult informasjon for dem, eller at det har foregått møter om dem eller deres barn uten at de har vært klar over det, vil miste all den tilliten de eventuelt har rukket å opparbeide seg til personalet (Drugli, 2013, s. 119).

Forebyggende

Barnehagen er pliktig til å gjøre foreldrene «kjent med personalets generelle taushetsplikt og spesielle opplysningsplikt i forhold til barnevernstjenesten» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 20). Foreldrene har rett til å få vite at barnehagen fungerer som et forebyggende barnevern, der foreldrenes skikkethet som oppdragere vurderes (Glaser, 2013, s.25). Barnehagen er der for å veilede og bistå foreldrene. Barnehageplass kan dermed også bli tildelt familier gjennom ulike velferdstilbud. Dette er med på å legge best mulig til rette slik at foreldrene skal mestre barneoppdragelsen på best mulig måte (Glaser, 2013, s.57). Glaser(2013, s. 35) sier at barnehagen har en sentral rolle i samarbeidet med utsatte familier. Det er viktig med ett tett samarbeid med disse familiene. Barnehagen har en unik mulighet siden de arbeider tett med andre instanser som barnevern og helsestasjon i fagteam der de kan støtte og veilede hverandre. «Skal man kunne være en god hjelp for disse familiene, krever det sensitivitet og bevissthet rundt egne holdninger» (Glaser, 2013, s.35).

Veiledning

Rammeplanen sier at «Foreldre kan ha behov for hjelp og veiledning i oppdragelsesspørsmål» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.20). Glaser(2013, s. 64) bruker begrepet foreldrestøtte istedenfor foreldreveiledning. Hun sier at det innebærer å støtte foreldrene til å bli mer bevisste på deres rolle som oppdrager, og stille gode spørsmål som igangsetter refleksjon hos foreldrene. Videre sier hun at ved å gjøre dette møter man foreldrene med en genuin respekt og anerkjennelse av deres verdier, man har en åpen og ikke-dømmende holdning til at alle foreldre i utgangspunktet vil sine barns beste. «Støtten som gis foreldrene, skal ideelt sett ha en fenomenologisk tilnærming. Det innebærer blant annet å sette seg inn i den enkelte families livssituasjon og virkelighet» (Glaser, 2013, s.64). Dette krever at den profesjonelle

har en evne til omsorg for familien, og en innlevelsessevne som gjør at de våger å se realiteten i øynene (Killén og Olofsson, 2009, s. 110).

Forventninger

Rammeplanen sier at «Barnehagen må være lydhør for foreldrenes forventninger» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 20). I Malmo og Stemshaug(2002, s. 81) står det at foreldrene forventer at barnehagepersonalet skal se på dem som en ressurs og at deres erfaringer som foreldre blir verdsatt. Når foreldrene opplever at de har en kompetanse som barnehagen verdsetter, vil dette være med på å motivere foreldrene til samarbeidet med barnehagen. Det er ikke alltid like enkelt for foreldrene å komme inn i barnehagelivet. Hverdagen i barnehagen kan oppleves som både tilfeldig og ustrukturert for en person som ikke er vant med å være i barnehagen. Hvis foreldrene har denne opplevelsen av barnehagetilværelsen, kan det være vanskelig for foreldrene å finne sin plass i systemet (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 79). Videre sier Malmo og Stemshaug at det er viktig at «personalet tar seg tid til å introdusere og veilede foreldrene inn i et miljø som er ukjent for dem, og gi klar informasjon om hva som forventes av foreldrene i barnehagen» (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 79). Ved at personalet veileder foreldrene kan det gjøre det enklere for foreldrene å finne sin rolle og oppgaver i samhandlingen (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 79).

Oppstart i barnehagen

Gode rutiner ved oppstart i barnehagen er viktig, så overgangen oppleves som god for både barnet, foreldrene og resten av barnehagen. Da er det viktig at barnehagen kommer med god informasjon og at de avklarer forventningene til begge parter. Man må huske på at alle familier er forskjellige, og derfor er noe av det viktigste ved oppstarten at man som førskolelærer møter det nye barnet og foreldrene med interesse og et åpent sinn (Glaser, 2013, s.65). Før ett nytt barn starter i barnehagen, må barnehagen være godt forberedt. Familien bør få en trygg og god primærkontakt som setter av mye tid til den nye familien. På denne måten kan tilvenningen bli en fin og positiv opplevelse for alle partene (Glaser, 2013, s.79).

Foreldresamtalen

Som regel er det to foreldresamtaler i løpet av ett barnehageår, en foreldresamtale hvert semester. Men selv om det gjerne er to samtaler som er nedfeltet i årsplanen, har foreldrene eller barnehagepersonalet anledning til å be om flere samtaler hvis de får behov for det

(Malmo & Stemshaug, 2002, s. 83). Foreldresamtalen er en formell samtale mellom foreldre og førskolelærere der man går mer i dybden på hvert enkelt barn, man snakker om barnets generelle utvikling, tar opp spørsmål om oppdragelse eller snakker om andre aktuelle temaer (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 83).

Flerfaglig samarbeid

Samarbeid er en viktig del av all pedagogisk virksomhet (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 44). Da er det snakk om foreldresamarbeid, personalsamarbeid og samarbeid med andre instanser som barnehagen arbeider med. En pedagog må «kunne samarbeide med personer og instanser som representerer andre fagfelt og en annen yrkeskompetanse enn de selv har» (Malmo & Stemshaug, 2002, s. 44). Enkelte samarbeidssituasjoner med barn og familier i vanskelige situasjoner, kan det være riktig å søke ekstern hjelp og veiledning fra instanser utenfor barnehagen. Foreldre har også rett til å bli informert om hvilke ulike hjelpeinstanser som finnes i deres kommune (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.20).

Metode

Hva er metode?

Når en skal anskaffe seg informasjon og tilegne seg ny kunnskap velger man seg en arbeidsmetode. «En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap» (Dalland, 2012, s.110). Metoden hjelper oss å samle inn den informasjonen vi trenger når vi holder på med en undersøkelse. Larsen(2007, s.17) sier at metode handler om måten vi innhenter, organiserer og tolker informasjon på. Det er vanlig å dele metode inn i to typer: kvalitativ og kvantitativ metode. «De *kvantitative metodene* har den fordel at den gir data i form av målbare enheter(...) De *kvalitative metodene* tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle» (Dalland, 2012, s.112). Forskjellen på de to metodene er først og fremst knyttet til måten å samle inn data på.

Metodevalg

I denne undersøkelsen har jeg brukt kvalitativ forskningsmetode. Ved kvalitativ metode får man, som nevnt ovenfor, innsikt i informantenes meninger og opplevelser. Dette er ting man ikke kan måle eller sette tall på, men man opplever informantens personlige erfaringer og synspunkter. For å få mest mulig dybde i undersøkelsen min, valgte jeg kvalitativ forskningsmetode. Jeg ønsket å få ta del i informantenes personlige opplevelser og erfaringer, og få høre deres synspunkter på tematikken når de har hatt erfaringer med dette temaet tidligere. Dalland har listet opp noen kjennetegn ved kvalitative forskningsmetoder, og han sier at ved kvalitativt orienterte metoder går man mer i dybden og får mange opplysninger om få undersøkelsesenheter. På denne måten kan man få frem det særegne og spesielle med enheten som undersøkes. Videre sier Dalland at man får en nærhet til feltet ved at innsamlingen skjer direkte i kontakt med feltet, gjennom for eksempel intervju eller observasjoner. Dette er også en fleksibel forskningsmetode i og med at det ofte er ustrukturerte observasjoner eller at intervjuet har ikke faste svaralternativer (Dalland, 2012, s.113).

Dalland(2012, s.112) sier at man kan få en bedre forståelse av samfunnet og av hvordan enkeltmennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler når man bruker kvalitative og kvantitative metoder, begge metodene bidrar på hver sin måte. For meg er det i denne undersøkelsen viktig å finne ut av hvordan enkeltmennesket og institusjonen arbeider med dette temaet. De mest vanlige formene for kvalitativ forskningsmetode er observasjon,

intervju og gruppesamtaler (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2002, 2010, s.33). Jeg har valgt å bruke intervju som min metode i denne undersøkelsen. Og ved å bruke intervju vil jeg få innsikt i hvordan enkeltmennesket arbeider med temaet, både individuelt og hvordan det arbeides med det i den institusjonen informantene arbeider. Ved bruk av kvalitativt intervju, får informantene større frihet til å uttrykke seg enn ved en kvantitativ metode. «Menneskers erfaringer og oppfatninger kommer best fram når informantene kan være med på å bestemme hva som tas opp i intervjuet» (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2002, 2010, s.136). Ved at informantene formulerer sine svar selv, er han eller hun med på å påvirke hva intervjuet handler om. Larsen(2007, s.82) sier at det at informantene selv får formulere sine svar, er ett av kjennetegnene på et kvalitativt intervju. Informantene er med på å påvirke ved at han eller hun selv ordlegger sine svar, og selv velger hvilke av sine erfaringer som er relevant for tematikken.

Forberedelse av intervjuene

Som forberedelse til intervjuet laget jeg en intervjuguide. Larsen(2007, s.83) beskriver det som en liste med spørsmål eller stikkord som man kan bruke som veileder underveis i intervjuet. Her hadde jeg delt spørsmålene inn i ulike kategorier, slik at det skulle bli mer oversiktlig og flyt i intervjuet. Som forsker har jeg vært bevisst i valg av informanter og jeg valgte ut dem jeg mener var mest hensiktsmessige for å besvare problemstillingen min(Larsen, 2007, s.78). Med dette i tankene bestemte jeg meg tidlig for at jeg ønsket å intervju en pedagogisk leder og en ansatt ved en helsestasjon, som begge hadde erfaringer med å arbeide med småbarnsfamilier som har eller har hatt et forhold til rusmidler. Jeg tok kontakt med informantene på forhånd og forklarte temaet for min bachelorundersøkelse, og lurte på om de ville stille opp som informanter. For å forklare nærmere om temaet mitt, sendte jeg også ut et samtykkeskjema, der jeg i tillegg oppfordret til anonymisering og forklarte at jeg kom til å bruke båndopptager. Pedagogisk leder ønsket å få intervjuguiden tilsendt på forhånd, slik at hun kunne forberede seg litt og tenke gjennom temaet. Jeg sendte intervjuet på mail noen dager før intervjuet skulle finne sted. Jeg sendte også spørsmålene på forhånd til den ansatte på helsestasjonen, slik at de begge skulle få samme utgangspunkt. Før intervjuene spurte jeg om det var noe i intervjuguiden som hadde vært uklart eller om de hadde noen spørsmål. Dette gjorde jeg for å unngå misforståelser underveis i intervjuet.

Selve intervjuene

Larsen(2007, s.82) sier at kvalitativt intervju kan variere i hvor strukturerte de er. Jeg ville at intervjuet skulle ha ett visst strukturert preg, samtidig som det ikke ble for formell stemning. Det ble en lett stemning underveis i begge intervjuene, og samtalene fløt fint mellom meg og informantene. Både jeg og informantene hadde spørsmålene foran oss under begge intervjuene. Vi forholdt oss til spørsmålene og de kategoriene intervjuguiden var delt inn i, samtidig som informanten fikk stort spillerom til å snakke fritt. Jeg lot de snakke og kom med oppfølgings spørsmål der det var naturlig. Johannessen, Tufte & Christoffersen(2002, 2010, s.137) kaller dette et semistrukerert eller delvis strukturert intervju, altså at forskeren kan bevege seg fram og tilbake i intervjuguiden. Ved at vi hadde spørsmålene liggende foran oss, holdt vi hele tiden tråden i intervjuet. Intervjuguiden ble brukt som en sjekklister for å se at alle temaene og spørsmålene var dekket før intervjuet ble avsluttet (Larsen, 2007, s.83). Selv om vi snakket noe fritt, forholdt vi oss til spørsmålene og jeg forsikret meg om at alle spørsmålene ble besvart underveis. Det ble satt av en time til begge intervjuene, og det ene tok en time og det andre tok 45 minutter, så det var godt beregnet med tanke på tiden.

Bearbeiding av empiri(funnene)

I samtykkeskjemaet opplyste jeg om at det ville bli brukt båndopptaker underveis i intervjuet, for å ta opp samtalen. «På denne måten får samtalen den flyten som er nødvendig, og intervjueren kan konsentrere seg om samtalen» (Larsen, 2007, s.84). Da intervjuene var ferdige transkriberte jeg innholdet, det vil si at man gjør lydopptakene om til nedskrevet tekst (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2002, 2010, s.33). Etter transkriberinga slettet jeg lydopptakene. Videre leste jeg gjennom transkripsjonene og brukte de flittig i drøftingskapittelet i oppgaven. Ved å bruke båndopptaker får man med seg alt som blir sagt og all lyd i rommet. Validitet i kvalitative undersøkelser handler om hvor vidt fremgangsmåten og funnene representerer virkeligheten (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2002, 2010, s.230), og ved å bruke båndopptager får man med seg alt som blir sagt og all lyd i rommet, og dermed kan man si at dette er en fremgangsmåte som representerer virkeligheten.

Presentasjon av informantene

Jeg intervjuet både pedagogisk leder og en barnevernsutdannet på helsestasjon. Den pedagogiske lederen hadde arbeidet som dette på samme småbarnsavdeling de siste åtte årene.

Før det hadde hun arbeidet både som støttepedagog og pedagogisk leder på ulike avdelinger, både søskengrupper og rein storbarnsgruppe. Hun hadde arbeidet i barnehage siden 2003. Hun hadde erfaring med dette emnet både i den barnegruppa hun arbeider med nå og fra tidligere barnegruppe.

Den barnevernsutdannede som jobbet på helsestasjon, har jobbet på den samme helsestasjonen siden 2008. Før det har hun jobbet innen alle feltene i barnevern, med alle aldersgrupper, både på institusjon og i kjernebarnevernet. Helsestasjonen hun jobber på har ett ressursteam som er det teamet i kommunen som arbeider med alle familiene i kommunen som har et forhold til rusmidler.

Etiske retningslinjer

Jeg kontaktet informantene per telefon da jeg spurte om de ønsket og hadde mulighet til å stille opp som informanter. Jeg forklarte de kort om temaet for bacheloroppgaven. Da de hadde sagt seg villige til å være informanter, sendte jeg samtykkeskjemaet, der jeg informerte om målet med intervjuene og hva funnene skulle brukes til. «De som deltar i en undersøkelse, skal kunne delta i forvisning om at det ikke kommer ut informasjon som kan tilbakeføres til dem» (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2002, 2010, s.96). I samtykkeskjemaet informerte jeg derfor om at informanten ble anonymisert og dermed ikke måtte si navnet sitt når båndopptakeren var satt på. Videre presiserte jeg at vi skulle holde oss anonyme under intervjuet og ikke nevne noen ekte navn underveis i intervjuet. Temaet for bacheloroppgaven er et sensitivt tema, og det er derfor ekstra viktig at man er påpasselig med anonymisering. Man må derfor passe på at man holder seg utenfor gjenkjennelige temaer, saker, familier, navn osv. I samtykkeskjemaet presiserte jeg at dette intervjuet var frivillig og at de når som helst kunne trekke seg. Johannessen, Tuft & Christoffersen(2002, 2010, s.91) fremhever også viktigheten av dette når de sier at informanten på hvilket som helst tidspunkt kan trekke seg, uten at de må begrunne det eller at det får negative konsekvenser.

Metodekritikk

Når man velger å gjøre et intervju, må man huske på at det kan føles som en rar og unaturlig samtalsituasjon for informantene, og at de kan bli påvirket både av situasjonen og av intervjueren (Larsen, 2007, s.81). Kanskje ville informanten kommet med andre svar en annen dag eller hvis intervjuet hadde skjedd per telefon eller mail. Kanskje hadde svarene blitt

annerledes dersom det hadde vært en annen person som foretok intervjuet. Dette kan ha betydning for de svarene informanten kommer med underveis. Dalland(2012, s. 120) påpeker at det i et intervju kan oppstå feilkilder i selve kommunikasjonsprosessen. For eksempel kan man lure på om informanten har forstått spørsmålene og om intervjueren forstår svarene? For å prøve å unngå dette, spurte jeg begge informantene i forkant av intervjuene om det var noen spørsmål som hadde vært uklare, samtidig som jeg stilte spørsmål hvis det var noe ved svarene deres som virket uklart.

Dalland(2012, s. 120) nevner at det også kan bli feilkilder selv om man bruker båndopptaker. Ved lydopptak er man avhengig av å få god lyd på opptaket for at det skal være pålitelig. For å forsikre meg om dette, tok jeg ett testopptak på båndopptakeren på forhånd av begge intervjuene. Det kan også oppstå feil ved transkriberingen. For å unngå dette, skrev jeg ordrett det informantene sa, og lyttet til samme opptaket mange ganger for å forsikre meg om at jeg hadde fått med meg det informantene sa. Larsen(2007, s. 81) sier forskeren har mulighet til å forebygge slik at reliabiliteten blir høyest mulig. Når man foretar flere slike undersøkelser er det viktig å behandle dataene nøye. Man må for eksempel passe på at man ikke blander sammen hvem som har sagt hva. For å unngå dette merket jeg dataene for transkriberinga med tydelige dokumentnavn, slik at det var enkelt å skille de fra hverandre.

Dalland(2012, s.115) sier at når undersøkelsen er gjennomført er det tid for å se på hvordan metoden fungerte, og om den førte til at problemstillingen kan bli besvart. Videre sier han at den nye erfaringen jeg som forsker nå har fått, vil gjøre det lettere å vurdere om metodevalget ble til det beste. Den kvalitative metoden intervju fungerte absolutt veldig bra i min undersøkelse. Det har vært to intervjuer med gode svar og engasjerte informanter. Valget av informanter ble bra, da begge viste at de hadde mye kunnskaper om emnet, og de kom med detaljerte og utfyllende svar. Ved at informantene var fra to ulike institusjoner som samarbeider tett både med hverandre og med familier med tilknytning til rusmidler, fikk jeg ett større innblikk i hvordan samarbeidet mellom institusjonene fungerer. Jeg var spent på forhånd om det kom til å være likhet eller ulikheter i svarene deres, og de utfylte svarene til hverandre på en god måte. Jeg hadde hele tiden barnehageperspektivet, og det var interessant å høre hvordan barnehagen og helsestasjonen syntes arbeidet med disse familiene og samarbeidet mellom institusjonene fungerte og hva de mente var viktig.

Resultat og drøfting

Hvordan er forberedelsene til barnets oppstart i barnehagen?

Barnehagen får vite om foreldrenes rusproblematikk når de får inn barnets barnehagesøknad. På søknaden vil det være lagt ved et vedlegg fra den instansen, for eksempel helsestasjonen eller behandlingssenteret, som barnet og familien er eller har vært tilknyttet. Informanten fra helsestasjonen forklarte at i dette vedlegget beskriver de litt om situasjonen til barnet og familien. Dette vedlegget kan være med på å gi barnet prioritert opptak i barnehagen. Dette viser det Glaser(2013, s.57) sier, nemlig at det finnes familier som får tildelt barnehageplass gjennom ulike velferdstilbud, dette kan de få for at det skal legges til rette for at foreldrene skal mestre barneoppdragelsen på best mulig måte. Når barnehagen får barnehagesøknaden med vedlegget, må det bestemmes hvilken avdeling barnet skal gå på og hvem som skal bli barnets og familiens kontaktperson i barnehagen. Informanten fra helsestasjonen mener nemlig det bør være en kontaktperson i barnehagen til barnet og familien. Dette bør være en som kan være en stabil voksen i tillegg til foreldrene, i forhold til tilknytningsadferd for barnet. Glaser(2013, s.79) sier det samme som informanten, nemlig at barnehagen må være godt forberedt før barnet starter i barnehagen, og at barnet og familien bør få en trygg og god primærkontakt i barnehagen, som tar seg tid og byr på seg selv slik at familien får en trygg oppstart i barnehagen. Informanten fra helsestasjonen sa også at kontaktpersonen bør være en person som «tørr» å stå litt i det og kanskje måtte gi noen tilbakemeldinger til foreldrene som de kan synes er vanskelige å høre. Her viser informanten fra helsestasjonen at hun er enig med Glaser(2013, s.97) når hun sier at førskolelæreren må tørre å være direkte der det kreves. Den pedagogiske lederen nevnte ikke dette som et kriterium for valg av kontaktperson, men hun nevnte at det var en fordel at førskolelæreren fikk ett godt samarbeid med foreldrene slik at de gikk an å snakke sammen om både enkle og mer vanskelige tema.

Informanten fra helsestasjonen sa videre at hun håper barnehagene kan håndplukke litt i tilfeller som dette. Hun håper styrerne tar kontroll over sin egen organisasjon og sier videre at de «heller tenker på den som passer og man tror kan gjøre en god jobb, istedenfor nei dessverre det var ikke plass i den avdelingen så da må vi ta den andre». Pedagogisk leder fortalte at det ble lagt mye vekt på personlighet da hun ble valgt som kontaktperson til en familie innenfor denne kategorien. I Gjervan(2013, s.107) kan vi se at Holm(2011) støtter dette når han sier at personlige egenskaper spiller en like stor rolle som den formelle utdannelsen i pedagogens møte med foreldrene. Pedagogen sa videre at det bør gjerne være en

som er god på foreldresamarbeid og til å skape tillit til foreldrene, en som er god på å møte de utfordringene som kan komme med denne foreldregruppa. Det kan for eksempel oppstå utfordringer hvis foreldrene går i forsvarsposisjon. Drugli(2013, s.121) sier at hvis foreldrene går i forsvarsposisjon, kan de bli vanskelige å snakke med fordi de gjerne blir irrasjonelle. Videre sa den pedagogiske lederen sa det gjerne var greit at familiens kontaktperson ble en pedagogisk leder, siden i denne barnehagen skal de pedagogiske lederne være med på alle møter og foreldresamtaler, noe det gjerne kan bli mye av i denne tematikken. Ved at den pedagogiske lederen har lenger utdanning, har han eller hun gjerne høyere kompetanse enn andre på avdelinga. Drugli og Onsøyen(2010) mener i Drugli(2013, s.121) at det er viktig at førskolelæreren vet at foreldrene lett kan gå i forsvarsposisjon, og dermed kan førskolelæreren handle på en ordentlig måte som viser respekt og forståelse.

Hva snakker de om på det første møtet med foreldrene?

Når barnehagen har fått bestemt avdeling og kontaktperson til barnet og familien, innkaller de til overføringssamtale. Overføringssamtale er noe barnehagen alltid har hvis barnet og familien har vært tilknyttet andre instanser før de begynner i barnehagen. Glaser(2013, s.35) sier at barnehagen har en viktig rolle i samarbeidet med utsatte familier, og at barnehagen har en unik mulighet siden de arbeider tett med andre instanser som barnevern og helsestasjon. Dette stemmer bra med det pedagogisk leder forteller om overføringssamtalen. På denne samtalen deltar gjerne den ene eller begge foreldrene, helsesøster, samspillsveileder, pedagogisk leder og spesialpedagogen til barnehagen. Samspillsveilederen representerer ofte den instansen familien har hatt tilknytning til, og fungerer gjerne som en veileder for både foreldrene og barnehagen. Han eller hun kan bidra med hjelpespørsmål som gjør at det blir en god kommunikasjon mellom partene. Dette er et tydelig eksempel på det Glaser(2013, s.35) sier om at de ulike instansene barnehagen arbeider sammen med, kan bidra med å støtte og veilede barnehagen i foreldresamarbeidet. På denne overføringssamtalen får barnehagen høre om hva det er som har blitt arbeidet med og hva som er utfordringene i forhold til barnet og familien. Pedagogisk leder fortalte at i denne samtalen får barnehagen innblikk i hvordan starten på livet til barnet har vært, om mor var rusmisbruker når hun ble gravid, når hun eventuelt ble lagt inn på behandlingssenter og hvor lenge de eventuelt har bodd der. Pedagogisk leder sa at hun ikke hadde fått mye informasjon om foreldrenes bakgrunn utenom det som hadde vært relevant for barnet, altså lite om foreldrenes rusmisbruk og oppvekstvilkår, og at det kunne være litt vanskelig hvis man ikke hadde mye erfaring med

tidligere rusmisbrukere fra tidligere. Men som Killén og Olofsson(2009, s.161) sier, er det viktigste at man unngår å generalisere tidligere rusmisbrukere som en gruppe, og at man husker på at det alltid dreier seg om enkeltmennesker, at hver forelder har sin egen livshistorie med egne opplevelser og erfaringer.

Videre på denne overføringssamtalen får barnehagen høre om hvordan nettverket til familien er og om familien har ett støttenettverk i tillegg til familie og venner. Begge informantene forteller at familiene gjerne kan ha fått små nettverk etter de brøt med rusmiljøet. I støttenettverket kan det være representanter fra både barne- og familietjenesten, behandlingssenteret og NAV, samt at lege, psykolog, helsesøster og sosialarbeidere gjerne er deltakende. Dette støttenettverket består av representanter fra alle instansene som arbeider med familien. Støttenettverket er der for å hjelpe familien i de ulike områdene i livet, for eksempel økonomi, arbeid og samspill mellom barnet og foreldrene.

Den pedagogiske lederen fortalte også at de gjerne snakker om forventninger. Dette går overens med Rammeplanen(2011, s.20) som sier at barnehagen skal lytte til foreldrenes forventninger. Da særlig hvilke forventninger foreldrene har til oppstarten i barnehagen. Pedagogisk leder kaller dette ett bli-kjent-møte mellom familien og barnehagen. Barnehagen får hilse på foreldrene og får vite litt om deres utfordringer, hva de har jobbet med på samspillsveiledning og kan da planlegge hva barnehagen skal arbeide videre med sammen med barnet og familien. Men begge informantene er enige om at det viktigste med dette møtet er å skape en god relasjon mellom foreldre og familiens kontaktperson i barnehagen. Dette går overens med det Killén og Olofsson(2009, s. 160-161) sier om at det må etableres en god relasjon mellom foreldrene og personalet, slik at foreldrene føler seg akseptert og respektert. Informantene er begge enige i at det er som pedagogisk leder sier at «Praktisk informasjon får vi alltid tak i uansett, men det er veldig greit å bli litt kjent». Da får foreldrene møtt kontaktpersonen sin i barnehagen, så de vet hvem som skal møte dem i barnehagen første dagen og hvem som skal være der for dem hver dag etter de har startet.

Når barna starter i barnehagen for første gang, er det gjerne en del skjema man må fylle ut. Det kan være i forhold til sykdommer, hvilke oppfølginger familien har hatt eller får, tillatelsesskjemaer og så videre. Pedagogisk leder fortalte at denne foreldregruppa gjerne kan slite med å fylle ut slike skjemaer, og dermed har de gjerne ett ekstra møte i forkant av barnehagestarten. Her møtes barnehagens kontaktperson, foreldrene og samspillsveileder, slik

at de får fylt ut skjemaene sammen. Samtidig som de fyller ut disse skjemaene, kan det være greit å ta en forenklet førstegangssamtale, for å bli enda litt bedre kjent før barnehagestarten.

Hva kan kjennetegne foreldre som er tidligere rusmisbrukere?

Informanten fra helsestasjonen sier at «Veldig mange som har slitt med rusproblemer har ikke selv hatt en normal personlighetsutvikling». Veldig mange starter å ruse seg veldig tidlig, og mister derfor en del utviklingsfaser som er viktig å få med seg på veien til å bli en god voksen. Hun sier at når foreldrene ikke har fått gjort ferdig personlighetsutviklinga si, kan de fort virke litt umodne. Dette stemmer godt med det Killén og Olofsson(2009, s.101) sier, nemlig at foreldrenes følelsesmessige utvikling kan ha blitt hemmet på grunn av deres rusmisbruk. Informanten forteller også at mange med tidligere rusproblemer sliter med organisering og planlegging. Mange har gjerne gjeld. Flere har heller ikke fått fullført skolegang eller har jobb. De blir stående utenfor i livet på veldig mange områder. Killén og Olofsson(2009, s.105) påpeker at dette er en allsidig foreldregruppe, der man har foreldre fra alle folkeslag. I tillegg til den foreldregruppa informanten forteller om, er det altså viktig å huske på at disse foreldrene like gjerne kan ha gode økonomiske vilkår og fungere godt i arbeidslivet.

Informanten fra helsestasjonen sier at veldig mange av de foreldrene som har ruset seg, har store psykiske plager. Man vet ikke om det er psykiatri eller rus, altså om de har ruset seg fordi de var psykisk syke, eller om de ble psykisk syke fordi de ruste seg for mye. Men uansett vil dette innvirke på hvordan de er som foreldre. Om de greier å være psykisk til stede med barna sine, om de er gode samspillspartnere og kan gi en god tilknytning til barna. Informanten fra helsestasjonen fortsetter med å si at hvis foreldrene har en grad av psykiske vansker kan for eksempel mange ha problemer med angst og mange kan ha plager med selv å være psykisk tilstede og holde på blikkontakten. Og dette kan da overføres til barna, ved at de viker med blikket, vender seg bort og ikke søker kontakt. Killén og Olofsson(2009, s. 104) forteller at samtidig som foreldrene kan være psykisk preget av rusmidlene, kan de også ha alvorlige eller kroniske sykdommer som følge av mange års rusmiddelbruk. De forteller også at foreldrene kan ha psykiske eller fysiske plager, selv om de fungerer godt i sosiale sammenhenger (Killén og Olofsson, 2009, s. 63).

Lav selvtillit gjør at tillit mellom relasjonene blir viktig

Noe av det mest sentrale man må huske på når man arbeider med denne foreldregruppen, er at disse foreldrene gjerne har spesielt lavt selvbilde. Den pedagogiske lederen forklarte at denne foreldregruppa kan være spesielt sårbar, spesielt bekymra, de kan ha spesielt lavt selvbilde og spesielt lav selvtillit på seg selv som forelder. Killén og Olofsson(2009, s.60) bekrefter det pedagogisk leder sier, nemlig at foreldrene gjerne er preget av dårlig selvtillit og selvfølelse, og dårlig kontaktevne på grunn av sin belastede bakgrunn. Pedagogisk leder sier at tillit er et viktig stikkord som man må tenke på og strebe etter å oppnå når man arbeider med familier med rusproblematikk. Her viser hun at barnehagen arbeider ut fra det Rammeplanen(2011, s.20) sier om at foreldresamarbeidet skal bygge på åpenhet og tillit. Dette er en gruppe mennesker som strever med å ha tillit til menneskene rundt seg, de strever med å ha tillit de som skal hjelpe og støtte dem. Killén og Olofsson(2009, s.12) forklarer at noe av grunnen til dette er at mye av det negative foreldrene har opplevd tidligere i livet har vært påført av andre mennesker, noe som har ført til at de har vansker med å ha tillit til at andre mennesker vil det beste for dem.

Den pedagogiske lederen forteller at i hennes barnehage har de gjort det sånn at det er primærkontakten som overbringer beskjeder til foreldrene. Dette er foreldre som gjerne har lite selvtillit til seg selv som foreldre. Generell informasjon om hverdagen kan alle ansatte ta, men hvis det er beskjeder så er dette primærkontakten sin oppgave. Grunnen til dette er at primærkontakten gjerne har fått ett godt forhold til foreldrene, og de har opparbeidet seg ett gjensidig tillitsforhold. Drugli(2013, s.118-120) støtter det pedagogisk leder sier, nemlig at tillit utvikles ved at foreldrene opplever at førskolelæreren virkelig bryr seg om barnet og foreldrene, og vil deres beste. Dette gjør at foreldrene «tåler» å få beskjeder som de kan se på som vanskelige, fra denne personen. Pedagogisk leder sier det må «sies ordentlig, må ordlegges riktig og sies av den riktige personen». Dette kan gjelde så enkle beskjeder som at det for eksempel mangler sokker på plassen til barnet. Killén og Olofsson(2009, s.110) bekrefter det pedagogisk leder sier, nemlig at det er førskolelærerens ansvar at man ikke skremmer vekk de usikre foreldrene ved å gi en beskjed. Man må gi beskjeden på en sånn måte at man unngår at foreldrene føler seg krenket som foreldre eller at de føler seg avvist. Man må være forsiktig i måten man legger frem beskjeder. Også informanten fra helsestasjonen nevner dette med hvordan man skal møte disse foreldrene. Hun sier det lett kan oppstå misforståelser, siden disse foreldrene fort kan ta ting i verste mening. Hun sier «de tror stort sett at folk ser skrått og er mistenksom helt til de får en god relasjon på plass».

Pedagogisk leder forteller at de har måttet ha noen oppklaringsmøter i hennes barnehage, siden foreldrene har misforstått ting de har sagt i barnehagen og så har de måttet oppklare dette. På denne måten blir det fort litt flere og hyppigere møter med denne foreldregruppa enn det som ellers er vanlig. Her viser pedagogisk leder at barnehagen hennes gjør i praksis det informantene fra helsestasjonen håper at barnehagene gjør, nemlig at de setter av nok tid til foreldresamarbeidet. Malmo og Stemshaug(2002, s.83) sier både barnehagen og foreldrene har anledning til å be om flere foreldresamtaler i løpet av barnehageåret hvis dette føles nødvendig for en eller begge av partene. Og ved at pedagogisk leder forteller at de har hatt flere møter enn de to som gjerne er vanlige i barnehageåret, viser hun at hennes barnehage følger det Malmo og Stemshaug sier. Informanten fra helsestasjonen oppfordrer også barnehagen til å være i forkant, at de gjerne setter opp møtetidspunkt på forhånd, før det eventuelt oppstår noe. Her foreslår hun en gang i måneden det første halvåret i barnehagen. Hun sier at hvis foreldrene vet at det er satt opp ett møtetidspunkt, så kan det hende at de greier å holde igjen litt underveis og heller tenker at dette er ting de kan spørre om under neste møte. Dette har ikke fått noe fokus i de fagbøkene som ble brukt i oppgaven. Pedagogisk leder nevner heller ikke at de har for vane å planlegge møtetidspunktene uten at de har noen mål for dem i det de bestemmes. Men som tidligere nevnt, forteller pedagogisk leder at barnehagen hennes flinke til å ha oppklaringsmøter hvis det er noe som bør diskuteres.

Siden denne foreldregruppen ofte kan slite med tillit, sier pedagogisk leder at det er viktig at man hele tiden forklarer og begrunner de valgene man gjør. Drugli(2013, s.123) sier at i et samarbeid er åpen kommunikasjon ofte viktig for å få til ett godt samarbeid. Ved at pedagogisk leder forteller at hun hele tiden forklarer og begrunner, viser hun at hun har en åpen kommunikasjon og legger forholdene til rette for å få til et godt samarbeid med foreldrene. Pedagogisk leder forteller også at det er viktig at man kaller møtene de riktige tingene. Hvis pedagogisk leder har bedt om å få ha med seg en samspillsveileder på foreldresamtalen, er det viktig at møtet da blir kalt samarbeidsmøte. For hvis ikke kan foreldereren gjerne spørre seg selv om: *hvorfor skal samspillsveilederen være med på en ordinær foreldresamtale?* Det er også viktig at vi i barnehagen forklarer hvorfor vi eventuelt vil ha med samspillsveilederen på møtet. Her viser pedagogisk leder at barnehagen inkluderer foreldrene i planleggingen av møter som dreier seg om de og barnet deres, dette mener Drugli(2013, s.119) er med på å fremme foreldrenes tillit til barnehagen. Pedagogisk leder viser også at hun vet at det er førskolelærerens ansvar å bygge foreldresamarbeidet så det er

preget av tillit mellom barnehagen og foreldrene, noe Drugli(2013, s.118-119) mener er sentralt.

Videre forteller pedagogisk leder at det kan være utfordrende for foreldrene å ha ett stort støttenettverk. Denne foreldregruppen har gjerne mange rundt seg, og dermed kan de føle seg observert. De er naturlig nok redde for å bli fratatt barnet sitt, noe Killén og Olofsson(2009, s.12) også bekrefter. Og dermed føler de ofte at de i hjelpeapparatet, for eksempel barnehagen eller helsestasjonen, er ute etter å «ta» foreldrene i å gjøre noe galt, når de egentlig bare er her for å støtte og veilede dem. Drugli(2013, s. 120) sier at ved å vise foreldrene at man ser hele barnet og dets positive sider, kan ikke foreldrene mistenke førskolelæreren for kun å være ute etter å «ta» dem som foreldre. Pedagogisk leder forteller videre at hun har erfart at de i støttenettverket kan hjelpe foreldrene veldig mye og koste mye vei for dem, og hun synes det er bra hvis foreldrene får stå litt på egne ben og kommer med innspill i barnehagen. Ved at pedagogisk leder viser at hun har reflektert rundt dette, viser hun at hun respekterer foreldrene i deres foreldrerolle. Hun viser at hun baserer foreldresamarbeidet på likeverd og gjensidighet, noe både Glaser(2013, s.143) og Drugli(2013, s.64) mener er viktig.

Hvordan håndterer man fellesaktiviteter i barnehagen på best mulig måte?

Informanten fra helsestasjonen sier at siden denne foreldregruppen gjerne har en lavere selvtillit enn andre foreldre, bør man gjerne ta ekstra hensyn i forhold til akkurat dette. Informanten dro frem fellesaktiviteter i barnehagen som et tema her, for eksempel foreldrekaffe eller påskefrokost. Her kan kontaktpersonen i barnehagen gjerne avklare litt med forelderen på forhånd. Kanskje dette er settinger som foreldrene gruer seg ekstra til, siden det er en ukjent situasjon med mange nye mennesker. Killén og Olofsson(2009, s.157) sier det finnes mange tabuforestillinger i samfunnet når det kommer til mennesker som er eller har vært rusavhengige, og disse tabuforestillingene har ført til rusmisbrukerne har opplevd mye fordømmelse, noe som har ført til skamfølelse og mindreverd. Derfor er det grunn til å tro at det er mye riktig i det informanten sier, nemlig at disse foreldrene fort kan grue seg til fellesaktiviteter som skal foregå i barnehagen, siden de må forholde seg til så mange mennesker. Informanten fra helsestasjonen sier videre at det kan være greit hvis kontaktpersonen og foreldrene avtaler litt på forhånd. Kanskje avtaler de å møtes ute i garderoben slik at de kan gå inn sammen, eller kanskje kontaktpersonen kan ta av plass til foreldrene, slik at de er sikret plass sammen med noen de føler seg trygge på. Her viser

informanten at hun har reflektert over måter som viser at man ivaretar foreldrene, noe som går overens med det Killén og Olofsson(2009, s.164) sier.

Informanten sier videre at foreldrene og kontaktpersonen gjerne kan snakke litt sammen på forhånd om hva som *skal* skje og hva som *kan* skje. Malmo og Stemshaug(2002, s.79) legger også vekt på dette, nemlig at personalet skal veilede foreldrene inn i nye situasjoner og forklare dem hva som forventes av foreldrene i visse situasjoner. Det kan også være greit å avklare på forhånd, hvem som skal gripe inn hvis barnet slår seg vrang. Informanten fra helsestasjonen sier at denne foreldregruppa «er veldig vare på at vi gjør ting for dem og at det fort kan oppleves som krenkende». Derfor kan det være greit å spørre forelderen på forhånd før man griper inn eller løfter opp barnet. Når informanten kommer med forslaget om at man bør spørre foreldrene før man griper inn, viser hun at hun anerkjenner foreldrene. I Kinge(2009, s.69) beskrives anerkjennelse som handlinger av blant annet forståelse, akseptering og bekreftelse. Informanten viser at hun forstår at foreldrene kan føle det som krenkende, hun aksepterer dette og bekrefter deres følelser ved at hun spør de om lov før hun eventuelt vil gripe inn. Pedagogisk leder nevner ingenting spesifikt om hvordan de gjør det i fellesaktiviteter med foreldrene. Hun sier ikke noe om at de snakker spesielt om det på forhånd eller avtaler å møtes eller at det skal tas av plass til foreldrene. Her kunne nok pedagogisk leder blitt inspirert av det både informanten fra helsestasjonen og Killén og Olofsson sier.

Stiller man andre krav til disse foreldrene?

Ved spørsmål om man stiller andre type krav og er mer på tilbudssida til denne foreldregruppa svarer pedagogisk leder at de ikke stiller andre krav, men at de er kanskje litt mer forsiktige i måten man stiller kravene på. Glaser(2013, s.64) mener foreldrene skal møtes med en fenomenologisk tilnærming, nemlig at man setter seg inn i den enkeltes families livssituasjon. Dette viser pedagogisk leder at hun gjør, hun forteller nemlig at hun merker at hun er mer på tilbudssida og følger ekstra opp rundt denne familien. Hun gir 100 % av seg selv hver eneste dag i hente- og bringesituasjoner med denne foreldregruppa. Hun sier hun på en måte stiller mer opp. Hun viser interesse, spør hvordan det går og hjelper foreldrene for hvis det for eksempel er noe de skal melde seg på. Hun sier hun også kanskje er gir litt mer tydelige beskjeder enn hva hun trenger å gjøre til andre foreldre. Hun forteller at hun for eksempel kan si «husk på at det er stengt i morra for da har vi planleggingsdag. At jeg er mer på da».

Pedagogisk leder viser at hun støtter foreldrene i hverdagen, stiller spørsmål og møter foreldrene med en genuin respekt, noe som Glaser(2013, s.64) mener er viktig. Pedagogisk leder sier altså at hun føler hun gir mer av seg selv, og forklarer og veileder mer i hverdagen. Dette går overens med det som står i Rammeplanen(2011, s.20), nemlig at foreldre kan ha behov for hjelp og veiledning. Hverdagsveiledning er en viktig del av arbeidet med familier med rusproblematikk. Pedagogisk leder sier det er viktig at vi i barnehagen tar oss god tid til å forklare og begrunne, hvis foreldrene har spørsmål eller noe de er usikre på. Det kan for eksempel være i forbindelse med sykdom eller barnehageklær. Ved at pedagogisk viser at hun stiller opp, hjelper foreldrene hvis det er nødvendig og tar seg god tid til å forklare og begrunne, viser hun også at hun er med på å gi foreldrene mulighet til å gjenvinne troen på seg selv og sine evner til å vise omsorg og sine ressurser, noe Glaser(2013, s.100) trekker frem som viktig.

Personalets holdninger

Informanten fra helsestasjonen nevnte holdninger, at man hele tiden bør jobbe med sine egne holdninger og tenke over hvordan man møter folk. Dette viser at hun er enig i at forforståelsen man har til foreldrene er viktig, noe Kinge(2009, s.69) skriver om. Informanten sier det er viktig å være bevisst på sin egen person også, ikke bare foreldrenes holdninger. Dette støtter Drugli(2013, s. 121) når hun sier at personalet i barnehagen må tenke over hvilke holdninger de har til foreldrene. Videre sier Drugli(2013, s.142) at det kan lønne seg å snakke med noen andre i personalet som har ett annet forhold til foreldrene for å få hjelp til å møte foreldrene med en ny holdning, hvis man har kjørt seg fast i en holdning om at foreldrene er slitsomme å arbeide med. Dette forslaget kom ikke noen av informantene med, så det er uvisst om de hadde reflektert over hva man kan gjøre hvis man oppdager at man har en uheldig holdning til noen av foreldrene.

Informanten fra helsestasjonen sier at det som er viktigst, er at den som skal jobbe med familien og barnet har i seg en sensitivitet når de observerer og snakker med barnets foreldre, at man må ha gode kommunikasjonsevner som gjør at man kan våge å stille spørsmål og fortelle det man har sett på en okay måte. Her viser informanten til det Kinge(2009, s.69) sier om at førskolelæreren bør være anerkjennende, noe som påvirker relasjonen man får til foreldrene. Drugli(2013, s.142) sier også at man må være bevisste sine holdninger, og at holdningene kan påvirke hvordan man opplever foreldrene. Informanten viser at hun har

reflektert rundt dette når hun sier at førskolelæreren må inneha en sensitivitet, og være bevisst i måten han eller hun opptrer rundt foreldrene. Pedagogisk leder nevnte ingenting om holdninger, så det vites lite om hun hadde reflektert rundt viktigheten av personalets holdninger til foreldrene i et foreldresamarbeid.

Hva kan være spesielt utfordrende med foreldresamarbeidet?

Da pedagogisk leder fikk spørsmål om hun følte seg kompetent nok i forhold til å gi barna nok oppfølging, svarte hun positivt på dette. Barnehagen hennes har generelt snakket mye om barn av psykisk syke og barn av rusmisbrukere i personalgruppa, og de har deltatt på prosjekt om barn i risiko. Her har de snakket og lært om hvordan man møter familiene og hvilke symptomer man kan se på barna. Informanten fra helsestasjonen sa hun håpet barnehagene kunne bli flinkere til å få dette temaet på dagsordenen, og det viser pedagogisk leder at de har gjort i den barnehagen hun arbeider i. Der har de hatt mye fokus på dette temaet, sammen med andre tabubelagte temaer. Her viser pedagogisk leder at barnehagen hun arbeider i har gjort seg opp meninger på lik linje med Kvello(2013, s.343) som sier at rusmiddelbruk hos foreldre er et tabubelagt tema som nå begynner å få ett økende fokus rundt seg. Han sier også at det er mange barnehagebarn som har foreldre som er eller har vært rusavhengige, og det er viktig at personalet i barnehagen har kompetanser om hvordan de skal forholde seg til og arbeide med foreldrene.

Det er en ting pedagogisk leder føler seg lite kompetent på i forhold til foreldrene. Nemlig det å se tegn på om foreldrene er påvirket av medikamenter eller rusmidler. Dette kan være vanskeligere å oppdage enn for eksempel alkohol. Alkohol kan man lukte og se mer tydelig, samtidig som man kanskje selv også har litt mer erfaring med alkohol. Hennes avdeling har snakket en del om dette. At det er viktig at de er litt våkne og følger magefølelsen sin. Det er også noen som har mer erfaring om dette enn andre, og da sier hun at det er viktig at man kan bruke og støtte seg på hverandre. Jeg mener at når barnehagen har hatt så stort fokus på disse tabubelagte temaene, burde de også hatt fokuset rettet mot hvordan man oppdager om foreldrene er ruspåvirket. Det er fint at pedagogisk leder viser at hun og hennes avdeling har tatt initiativ til å snakke om dette sammen på avdelinga når det ikke har blitt snakket om på resten av barnehagen. Her bør personalet kunne kontakte andre instanser som de samarbeider med for å få økt kunnskap og veiledning om akkurat dette. I Rammeplanen(2011, s.20) står

det også at man kan søke ekstern hjelp og veiledning fra instanser utenfor barnehagen hvis dette er nødvendig.

Både informanten fra helsestasjonen og den pedagogiske lederen er enige i at det gjerne er utfordrende at det fort kan oppstå misforståelser i foreldresamarbeidet med denne foreldregruppen. Foreldrene kan fort misforstå og tolke en hjelpende hånd som kritikk rettet mot dem som forelder. Som pedagogisk leder sa, så har de hatt flere oppklaringsmøter på grunn av slike problemstillinger. Ett annet utfall misforståelser kan føre til, og som begge informantene hadde erfaring med, er at foreldrene fort kan klage på barnehagen til noen andre i støttenettverket sitt. Foreldrene kan for eksempel klage til helsesøsteren om noe pedagogisk leder har sagt, eller de kan klage til samspillsveilederen om noe helsesøsteren har sagt eller gjort, osv. Dette er en måte de kan sette de i støttenettverket opp i mot hverandre. Dette viser at begge informantene har opplevd det som Killén og Olofsson(2009, s.110) beskriver som overlevelsesstrategier. Informanten fra helsestasjonen sier at dette ligger i rusmisbrukeren sin natur, siden de «kan være ekstra plaget med å ikke stole på folk og ikke ha selvtillit». Som Killén og Olofsson(2009, s.110) sier, er dette mennesker som har opplevd mye i sine liv som aktive eller tidligere rusmisbrukere som har ført til at de gjennom sine erfaringer har laget seg noen strategier for å overleve.

Avslutning

Noe av det viktigste man bør sitte igjen med etter å ha lest denne teksten, er at denne foreldregruppa ikke er en ensartet gruppe. Jeg har på ingen måte prøvd å generalisere denne foreldregruppen, dette er en gruppe full av individer med egne erfaringer og opplevelser. Det kan dreie seg om foreldre fra alle samfunnslag. Noen foreldre kan være preget av psykiske eller fysiske vansker grunnet sitt tidligere rusmisbruk, mens andre ikke er det. Det er ikke slik at ett foreldresamarbeid med foreldre som er tidligere rusavhengige automatisk er ett vanskelig foreldresamarbeid, dette kommer an på hvilke foreldreindivider man skal arbeide sammen med. Felles for de fleste mennesker som har hatt ett unormalt forhold til rusmidler, er at de har opplevd ulike saker som gjør at de sliter med å ha tillit til andre mennesker. Dette er det veldig viktig at førskolelæreren og resten av personalgruppa er klar over når de går inn i samarbeidet med foreldrene. Førskolelæreren bør legge vekt på at samarbeidet mellom dem og foreldrene er basert på tillit, åpenhet, likeverd og respekt.

Det kan være greit for personalet å vite at når man starter med rusmidler, hemmer dette gjerne utviklingen til personen, derfor kan flere av disse foreldrene mistet ulike utviklingsfaser som gjør at de fort kan virke umodne. Denne foreldregruppa har ofte opplevd mye vanskelig i livet, noe som gjør at de gjerne har utviklet en del overlevelsesmekanismer som de tar i bruk hvis de føler seg truet eller at noe er problematisk. Når førskolelæreren og resten av personalet er klare over dette, kan man ofte arbeide seg rundt disse overlevelsesmekanismene og få fortalt det man skulle. Det krever gjerne mye arbeid og tilstedeværelse når man har foreldresamarbeid med tidligere rusmisbrukere. Gjerne blir det flere møter i løpet av barnehageåret enn de to som er vanlige. Barnehagen må ofte forholde seg til flere instanser, da familiene ofte kan ha et støttenettverk rundt seg. Som profesjonell må man også tenke over sine egne holdninger, man må tenke over på hvilken måte man møter foreldrene på.

Informantene utfylte ofte hverandre. Som for eksempel når informanten fra helsestasjonen sa hun håpet barnehagene kan gå litt utenfor boksen, og velge kontaktperson til familien basert på mer enn bare tilfeldigheter. Her viste pedagogisk leder at i hennes barnehage gjør de nettopp det, der har de valgt kontaktperson ut fra hvem som har de personlige egenskapene som gjerne trengs. Nemlig at man er god på foreldresamarbeid, på å skape tillit og relasjon. Denne foreldregruppa kan ofte slite med lav selvtillit, og da er det viktig at personalet bruker sine kunnskaper til å motivere og gi foreldrene troen på seg selv som foreldre. Når man har etablert et trygt tillitsforhold kan det være enklere for førskolelæreren å ta opp vanskelige tema,

samtidig som det også kan bli enklere for foreldrene å lytte til det vanskelige som førskolelæreren kanskje må ta opp med dem.

Informanten fra helsestasjonen sier hun håper flere av personalet i barnehagen kan få tilegne seg kompetanse om dette feltet av foreldresamarbeidet. Dette er ett tema som er veldig tynt dekket i grunnutdanninga, noe som er veldig synd siden dette er ett tema med veldig store menneskelige lidelser og som er kostbar for samfunnet. Pedagogisk leder fortalte at i hennes barnehage har de hatt mye fokus på å bygge opp kompetanse på hvordan de arbeider med foreldre som har hatt rusproblemer. Men det pedagogisk leder savner, er mer kunnskaper om hvordan man eventuelt oppdager at foreldrene er ruset. Det handler jo om foreldre som har kommet seg ut av rusproblemene, men samtidig så vet man jo aldri, plutselig kan de ha fått tilbakefall, og da føler pedagogisk leder seg lite kompetent til å oppdage dette. På dette feltet så mangler barnehagen fortsatt en del kunnskaper, men det er kjempebra at de har satt fokus på arbeidet med akkurat denne foreldregruppa. Jeg har jo kun fått informasjon fra én barnehage, men man kan jo bare håpe at det er flere og flere barnehager som setter dette temaet på dagsordenen!

Litteraturliste

- Dalland, O (2012) *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Drugli, M. B. (2013) *Den vanskelige foreldresamtalen*. I Glaser, V. (2013) *Foreldresamarbeid – barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Drugli, M. B. (2013) *Liten i barnehagen. Forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm
- Glaser, V. (2013) *Foreldresamarbeid – barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gjervan, M. (2013) *Flerkulturelle perspektiver og foreldresamarbeid*. I Glaser, V. (2013) *Foreldresamarbeid – barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2002, 2010) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag
- Killén, K. (2009) *Samspill og tilknytning ifamilier med rusmiddelproblemer*. I Killén, K. & Olofsson, M. (2009) *Det sårbare barnet. Barn, foreldre og rusmiddelproblemer*. Oslo: Kommuneforlaget AS
- Killén, K. & Olofsson, M. (2009) *Det sårbare barnet. Barn, foreldre og rusmiddelproblemer*. Oslo: Kommuneforlaget AS
- Kinge, E. (2009) *Hvor er hjelpen når den trengs? Om relasjonskompetanse. Om foreldresamarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvellido, Ø. (2013) *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kunnskapsdepartementet(2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Bergen: Kunnskapsdepartementet
- Larsen, A. K. (2007) *En enklere metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Malmo, B. & Stemshaug, M. (2002) *Samhandling – veien til kompetanse*. Otta: N. W. Damm & Søn